

शोधनिर्देशक
हरिप्रसाद तिमिल्सिना
शिक्षण सहायक, त्रि.वि.

डोटी बोगटान क्षेत्रमा प्रचलित देउडा गीतको वर्गीकरण, विश्लेषण र सङ्कलन

त्रिभुवन विश्व विद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत
नेपाली शिक्षण विभाग
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगञ्ज
स्नातकोत्तर तह, दोस्रो वर्षको दुस्रो पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

रामबहादुर बोहरा

परीक्षा रोल नं. : ५५००९५/२०६४-०६६

रजि.नं. : ९-२-६०-२१५-२०००

त्रिभुवन विश्व विद्यालय

महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस

नेपालगञ्ज, बाँके

वि.सं. २०६८

सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्व विद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्जको स्नातकोत्तर तह नेपाली द्वितीय वर्षका छात्र रामबहादुर बोहराले यस नेपाली शिक्षण विभागमा प्रस्तुत 'डोटी बोगटान क्षेत्रमा प्रचलित देउडा गीतको वर्गीकरण, विश्लेषण र सङ्कलन' नामक शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । अत्यन्त मेहनतका साथ तयार गरिएको यस शोधकार्यबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु । अतः यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति- २०६९।०९।०२

शोधनिर्देशक
हरिप्रसाद तिमिल्सिना
शिक्षण सहायक, त्रि. वि.

महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज, बाँके

त्रिभुवन विश्व विद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षण विभाग
नेपालगञ्ज

स्वीकृति-पत्र

स्नातकोत्तर तह नेपाली द्वितीय वर्षका छात्र रामबहादुर बोहराद्वारा यस नेपाली शिक्षण विभागमा प्रस्तुत 'डोटी बोगटान क्षेत्रमा प्रचलित देउडा गीतको वर्गीकरण, विश्लेषण र सङ्कलन' नामक शोधकार्यलाई नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर तह उपाधिका निमित्त स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्रको मूल्याङ्कन समिति

.....
हरिप्रसाद तिमिल्सिना
शोधनिर्देशक

.....
बाह्य परीक्षक

.....
गिरिराज पौडेल
विभागीय प्रमुख

मिति- २०६९।०१।०४

कृतज्ञताज्ञापन

‘डोटी बोगटान क्षेत्रमा प्रचलित देउडा गीतको वर्गीकरण, विश्लेषण र सङ्कलन’ शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज मानविकी तथा सामामाजिकशास्त्र सङ्काय नेपाली शिक्षण विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँपत्रको प्रयोजनका लागि तयार गरिएको हो । आफ्नो व्यस्त समयका बीच पनि यो शोधपत्र तयारीका सन्दर्भमा आफ्ना अमूल्य समय मेरो निम्त अति नै सौहार्द्रपूर्ण निर्देशन एवम् ज्ञानवर्द्धक सल्लाह, सुभावा र सामग्री दिएर अविष्मरणीय सहयोग गर्नुहुने आदरणीय गुरु हरिप्रसाद तिमिल्सिनाज्यूप्रति म सदा ऋणी रहनेछु । उहाँहरूले लगाउनु भएको गुण म कहिल्यै बिसर्ने छैन ।

प्रस्तुत शीर्षकमा अध्ययन गर्न स्वीकृति प्रदान गरी शोधपत्र लेख्ने अवसर प्रदान गर्नुहुने विभागीय प्रमुख उपप्राध्यापक गिरिराज पौडेलज्यूप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

मेरो शोधपत्र तयार गर्ने समयमा सदैव प्रेरणा, सहयोग प्रेम दिनुहुने आदरणीय माता जमुनादेवी बोहरा तथा जीवन सङ्गिनी चित्रादेवी बोहराप्रति म आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । त्यसैगरी शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा लोकगीत सम्बन्धी सामग्री सङ्कलन गर्दा अविष्मरणीय सहयोग गर्नुहुने व्यक्तिहरूप्रति आभारी छु ।

कुनैपनि भर्को नमानेर छिटोछरितो र शुद्ध रूपमा टङ्कण गरी सहयोग गर्नु हुने न्यु लुम्बिनी पुस्तक पसल, नेपालगन्जका सञ्चालक सबिन लुईटेलप्रति हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्तमा प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्व विद्यालय महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस नेपालगन्ज नेपाली विभागसमक्ष पेस गर्दछु ।

२०६८

रामबहादुर बोहरा
त्रिभुवन विश्व विद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षण विभाग
नेपालगन्ज, बाँके
२०६८

विषयसूची

	पृष्ठ सङ्ख्या
परिच्छेद एक शोधपरिचय	
१.१ शोध शीर्षक	१
१.२ शोधकार्यको प्रयोजन	१
१.३. विषय परिचय	१
१.४ समस्या कथन	२
१.५ शोधकार्यको उद्देश्य	२
१.६ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.७ शोधकार्यको औचित्य	४
१.८ शोधकार्यको सीमा	४
१.९ शोध विधि	५
१.१० शोधपत्रको रूपरेखा	५

परिच्छेद दुई

डोटी जिल्ला, बोगटान क्षेत्रको सामान्य परिचय

२.१ डोटी जिल्लाको परिचय	६
२.१.१ नामाकरण	६
२.१.२ ऐतिहासिक सन्दर्भ	७
२.१.३ राजनीतिक विभाजन	१०
२.१.४ भौगोलिक तथा प्राकृतिक परिचय	११
२.१.५ सामाजिक परिचय	१२
२.१.६ शैक्षिक अवस्था	१३
२.१.७ धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलहरू	१४
२.२ बोगटान क्षेत्रको परिचय	१७
२.२.१ भौगोलिक तथा सामाजिक परिचय	१७

२.२.२ वनस्पति तथा वन्य जन्तु	१८
२.२.३ खेतीपाती	१९
२.२.४ प्रमुख देवस्थलहरू	२०
२.२.५ प्रमुख झरना, ताल र नदीहरू	२१
२.२.६ उद्योग कला	२३
२.२.७ लोक साहित्य	२४
२.२.८ प्रचलित जीवन संस्कारहरू	२५
२.२.९ प्रचलित चाडपर्वहरू	२७

परिच्छेद : तिन

देउडा गीतको सैद्धान्तिक परिचय

३.१ देउडा गीतको परिचय र परिभाषा	३५
३.२ देउडा गीतको ऐतिहासिक पक्ष	३७
३.३ डोटेली देउडा गीतको क्षेत्र र प्रयोग	३८
३.४ देउडा गीतको संरचना	३९
३.४.१ कथ्य	४०
३.४.२ भाषा	४०
३.४.३ चरण वा पद	४०
३.४.४ लय वा भाका	४१
३.४.५ छन्द	४१
३.५ देउडा गीतको प्रयोजन	४१
३.५.१ आनन्दको अनुभव	४१
३.५.२ अनुष्ठानको सम्पादन	४२
३.५.३ समसायिक लोकजीवनको अभिव्यक्ति	४२
३.५.४ सामूहिक गायनको प्रयोग	४२
३.६ देउडा गीतको महत्व	४३
३.६.१ अन्तर्हृदयका कुरालाई प्रस्फुटित गर्नु	४३
३.६.२ सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक महत्व	४३
३.६.३ सामाजिक महत्व	४४

३.६.४ धार्मिक महत्व	४४
३.६.५ प्राकृतिक महत्व	४४
३.७ देउडा गीतको वर्गीकरण	४५
३.७.१ सहभागिताका आधारमा	४५
३.७.२ लय वा भाकाका आधारमा	४६
३.७.३ विषयवस्तुका आधारमा	४७
३.७.४ भाषाका आधारमा	४९
३.७.५ रसका आधारमा	५०
३.८. देउडा गीतका विशेषताहरू	५२
३.८.१ सहज उपलब्धी	५२
३.८.२ मौखिक परम्परा	५३
३.८.३ अकृतिमता	५३
३.८.४ स्वच्छन्दता	५३
३.८.५ सामूहिक भावभूमि	५३
३.८.६ उपदेशात्मकता	५३
३.८.७ प्रश्नोत्तर प्रवृत्ति	५४
३.८.८ सङ्गीतमयता	५४
३.८.९ प्रतीकात्मकता	५४
३.८.१० लयात्मकता	५४

परिच्छेद : चार

देउडा गीतको सङ्कलन

५६

परिच्छेद : पाँच

डोटी बोगटान क्षेत्रमा प्रचलित देउडा गीतको वर्गीकरण र विश्लेषण

५.१ डोटी बोगटान क्षेत्रमा प्रचलित देउडा गीतको परिचय	८९
५.२ डोटी बोगटान क्षेत्रमा प्रचलित देउडागीतको वर्गीकरण	९०
५.२.१ विषयवस्तुका आधारमा	९१

५.२.२ प्रस्तुतीकरणका आधारमा	९८
५.२.३ रसका आधारमा	१०१
५.२.४ लय वा भाकाको आधारमा	१०६
५.३ डोटी बोगटान क्षेत्रमा प्रचलित देउडा गीतको विश्लेषण	१०९
५.३.१ देउडा गीतको तत्वगत विश्लेषण	१०९
५.३.२ देउडा गीतको अर्थगत विश्लेषण	११५
५.३.३ देउडा गीतको विषयगत विश्लेषण	११७

परिच्छेद : छ

शोधसार

५.१ शोधसार	१३२
५.२ उपसंहार	१३४

सन्दर्भग्रन्थसूची